

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

CHALA TUG‘ILGAN CHAQALOQLAR PARVARISHI

Xolmurodov Inoyatullo Ismatullayevich

inoyatulloxolmurodov@gmail.com

Fayzullayeva Yulduz Kamol qizi

yulduzfayzullayeva420@gmail.com

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Tibbiyot fakulteti

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada chala tug‘ilgan chaqaloqlar (prematurni bolalar)ning fiziologik xususiyatlari, perinatal xavflar, parvarish jarayonining zamonaviy yondashuvlari hamda neonatal intensiv terapiya bo‘limidagi (NITB) amaliyotlar ilmiy asosda yoritilgan. Chala tug‘ilishning global va mintaqaviy statistik ko‘rsatkichlari, uni oldini olish strategiyalari, neonatal davolash standartlari, keng tarqalgan asoratlar (respirator distress sindromi, nekrotik enterokolit, intraventrikulyar qon ketish, sepsis va boshqalar) hamda ularni boshqarish algoritmlari tahlil qilingan. Shuningdek, maqolada chala tug‘ilgan chaqaloqlarni gomeostazini saqlash, ovqatlantirish protokollari, parvarishning Kengurular usuli, reabilitatsiya va uzoq muddatli kuzatuv tamoyillari bayon etiladi.

KALIT SO‘ZLAR: Prematur chaqaloq, neonatal parvarish, NITB, alveolyar yetishmovchilik, respirator distress, surfaktant terapiyasi, enteral ovqatlantirish, kenguru usuli, neonatologiya, perinatal xavf.

MAVZUNING DOLZARBLIGI

Chala tug‘ilish dunyo bo‘yicha har yili taxminan 15 million chaqaloqni qamrab oladi, bu barcha tug‘ilishlarning 10–12 foizini tashkil etadi. Prematur chaqaloqlar neonatologiyada eng ko‘p o‘limga va nogironlikka olib keluvchi guruh bo‘lib, ularning hayoti doimiy nazorat, parvarish va murakkab tibbiy yondashuvni talab qiladi.

O‘zbekistonda ham so‘nggi yillarda onalik va bolalik salomatligini muhofaza qilishga qaratilgan keng qamrovli dasturlar, yangi perinatal markazlar, reanimatsiya va intensiv terapiya bloklari tashkil etilmoqda. Shunga qaramay, chala tug‘ilish

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

profilaktikasi, erta tashxis qo'yish, o'z vaqtida davolash va samarali parvarish qilish masalalari hali ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

KIRISH

Chala tug'ilgan chaqaloq 37 haftalik homiladorlikdan avval tug'ilgan bola sifatida ta'riflanadi. Bunday chaqaloqlarda barcha organ va tizimlar yetilmagan bo'lib, ularning mustaqil yashash qobiliyati past darajada bo'ladi. Prematur chaqaloqlar termoregulyatsiya, nafas olish, ovqat hazm qilish, immun himoyasi kabi funksiyalarni to'liq bajara olmaydi.

Neonatal davr — tug'ilgan kundan 28 kunigacha bo'lgan muddat — prematur bolalar uchun eng xavfli davr hisoblanadi. Ularning omon qolishi ko'p jihatdan sifatli parvarish, zamonaviy texnologiyalar, antibiotik terapiya, sun'iy ventilatsiya, surfaktant terapiyasi va malakali neonatologlar ishiga bog'liq.

ASOSIY QISM

1. Chala tug'ilgan chaqaloqlarning tasnifi

Chala tug'ilgan chaqaloqlar quyidagicha tasniflanadi:

1.1. Homiladorlik muddatiga ko'ra

- Juda erta prematurlar — < 28 hafta
- O'rtacha erta prematurlar — 28–32 hafta
- Keç prematurlar — 32–37 hafta

1.2. Tana vazniga ko'ra

- Juda past tana vazni (JPV) — <1500 g
- Juda-juda past vazn (JJPV) — <1000 g
- Ekstremal past vazn — <750 g

2. Prematur chaqaloqlar fiziologiyasining xususiyatlari

2.1. Termoregulyatsiya buzilishi

Prematur chaqaloqlar teri osti yog'i kamligi, tana yuzasi kengligi va markaziy nerv tizimi yetilmaganligi sababli tez soviydi.

Ko'rishlar:

- Inkubator yoki termokrovati ishlatiladi
- Tana harorati 36.5–37.0°C oralig'ida ushlab turiladi

2.2. Nafas olish tizimi yetilmaganligi

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

Alveolalarda surfaktant moddasi yetarli emas, bu esa respirator distress sindromiga olib keladi.

Davolash taktikasi:

- CPAP
- Sun'iy nafas oldirish
- Surfaktant terapiyasi (poraktant alfa, beraktant, kolfaktant)

2.3. Ovqat hazm qilish tizimi muammolari

Prematurlar emishni, yutishni, nafas bilan koordinatsiya qilishni qiyinlashtiradi.

Oqibatlar:

- Nekrotik enterokolit
- Refluks
- Kam vazn ortishi

2.4. Nerv tizimi xususiyatlari

Prematurlarda intraventrikulyar qon ketish xavfi yuqori.

Oldini olish:

- Stressdan himoya
- Bosh qismi yengil ko'tarilgan holatda yotqizish

3. Prematur chaqaloqlar uchun intensiv parvarish standartlari

3.1. Hayotiy ko'rsatkichlarni nazorat qilish

- Yurak urishi
- Saturatsiya
- Tana harorati
- Nafas olish chastotasi
- Qon bosimi

3.2. Infuzion terapiya

Prematurlarda suvsizlanish tez rivojlanadi.

- Parenteral oziqlantirish
- Elektrolitlar balansini saqlash
- Glyukoza eritmalari

3.3. Antibiotik profilaktikasi

Sepsis xavfi yuqori bo'lgani uchun keng ta'sir doirasidagi antibiotiklar qo'llanadi.

4. Ovqatlantirish: Onasining suti — eng yaxshi vosita

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

4.1. Enteral ovqatlantirish

- 1 kunlik chaqaloqqa 1 ml/kg/soat tamaki tomizish boshlanadi
- Keyinchalik 20 ml/kg/gunga oshiriladi

4.2. Parenteral oziqlantirish

Enteral ovqatlashtirish kechiktirilgan hollarda qo‘llanadi.

- Aminokislotalar
- Lipid emulsiyalari
- Elektrolitlar

4.3. Kenguru usuli

Teri bilan teri kontakti bolaning:

- haroratini
- yurak urishini
- immunitetini yaxshilaydi.

5. Prematur chaqaloqlar asoratlari va ularni boshqarish

5.1. Respirator distress sindromi

Surfaktant yetishmasligi natijasida nafas yetishmovchiligi yuzaga keladi.

Davolash: surfaktant, CPAP, O₂ terapiyasi.

5.2. Nekrotik enterokolit

Ichak to‘qimalari nekrozi.

Belgilari: qorin dam bo‘lishi, najasda qon.

Davolash: parenteral oziqlantirish, antibiotiklar.

5.3. Retinopatiya

Ko‘ruv nervi rivojlanishida buzilish.

Oldini olish: kislorod terapiyasini nazorat qilish.

5.4. Sepsis

Immun tizim yetilmagan bo‘ladi.

Davolash: antibiotiklar, qo‘llab-quvvatlovchi terapiya.

6. Prematur chaqaloqlarda rehabilitatsiya va uzoq muddatli kuzatuv

- Nevrologik rivojlanishni kuzatish
- Rehabilitatsiya mashqlari
- Massaj terapiyasi
- Emotsional rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Researchbib Impact factor: 13.14/2024

SJIF 2024 = 5.444

Том 3, Выпуск 10, Ноябрь

XULOSA

Chala tug'ilgan chaqaloqlar parvarishi ko'p qirrali, murakkab va yuqori aniqlik talab qiladigan jarayon bo'lib, ular hayoti va rivojlanishini ta'minlashda zamonaviy tibbiyot yutuqlari, malakali neonatologlar ishi va erta reabilitatsiya muhim o'rin tutadi. Prematur chaqaloqlarning omon qolish ko'rsatkichlarini yaxshilash uchun ilg'or texnologiyalar, ilmiy asoslangan parvarish protokollari, kenguru usuli va onalar uchun psixologik qo'llab-quvvatlash strategiyalarini keng joriy etish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. World Health Organization. Preterm birth: fact sheet.
2. Cloherty J., Eichenwald E., Stark A. *Manual of Neonatal Care*.
3. Gomella T. *Neonatology: Management, Procedures, On-Call Problems, Diseases, and Drugs*.
4. Sweet D. et al. *European Consensus Guidelines on the Management of Respiratory Distress Syndrome*.
5. Martin R. *Neonatal-Perinatal Medicine*.
6. UNICEF. Neonatal care improvement reports.
7. Fanaroff A.A., Fanaroff J.M. *Care of the High-Risk Neonate*.
8. O'zbekiston Respublikasi SSV: Neonatal parvarish bo'yicha klinik protokollar.
9. Polin R., Carlo W. *The Newborn Lung*.